

I. Wybrane zakresy tematyczne PS WPR

1. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej (m.in. siłownie zewnętrzne, place zabaw, oświetlenie miejsc rekreacji, mała architektura, wiaty biesiadne, itp.)
2. Włączenie społeczne osób w niekorzystnej sytuacji
3. Rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki

II. Zakresy tematyczne/cele EFRR

Wsparcie dla instrumentu rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (zgodnie z potrzebami zidentyfikowanymi na poziomie wybranych do realizacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność), m.in. poprzez działania w zakresie:

Kultury:

- a) wspierane będą projekty dotyczące dziedzictwa kulturowego i infrastruktury kultury, w tym usług w dziedzinie kultury, np. organizacji wydarzeń kulturalnych dla mieszkańców obszaru LSR, promujących lokalną kreatywność, a także wspierających świadomość znaczenia dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi;
- b) działania o charakterze kulturowym, a także poprzez organizowanie społeczności lokalnej i animacje społeczną;
- c) promocja mikroregionów kulturowych w kraju i za granicą;
- d) wsparcie kultury na wsi z wykorzystaniem istniejącej infrastruktury;
- e) inwestycje w świetlice wiejskiej.

Turystyki: Wspierane będą projekty związane z:

- a) ochroną, rozwojem i promowaniem dziedzictwa naturalnego i ekoturystyki, w oparciu o walory krajobrazowe i miejscowy potencjał turystyczny;
- b) projekty związane z rozwojem infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej;
- c) budową gminnych i ponadgminnych dróg rowerowych, ścieżek pieszo – rowerowych m.in. prowadzących do miejsc zabytkowych;
- d) budową interaktywnych centrów dla turystów; tworzeniem sieci centrów kulinarnych;
- e) wsparciem dla produktu lokalnego;

Ochrony powietrza:

- a) termomodernizacja obiektów wraz z elementami odnawialnych źródeł energii w projektach bazujących na wykorzystaniu lokalnego potencjału rozproszonego;
- b) działania łączące w sobie komponent niskoemisyjny i turystyczny, takie jak dbałość o lokalną sieć dróg pieszo-rowerowych;

Adaptacji do zmian klimatu:

- a) działania zwiększające poziom zagospodarowania /retencjonowania wód, które mogą być uzupełniane przez przedsięwzięcia w zakresie zielono-niebieskiej infrastruktury, w tym również działania ukierunkowane na magazynowanie wody zwłaszcza w oparciu o ekosystemy w celu ochrony przed suszami i powodzią;
- b) realizacja kompleksowych działań informacyjno-edukacyjnych w zakresie ochrony przyrody, środowiska oraz klimatu;

- c) wspieranie działań zmierzających do wzrostu poziomu wiedzy o przeciwdziałaniu zmianom klimatu oraz zasobach obszaru;

Odnowy wsi:

- a) przywrócenie utraconych funkcji społeczno-gospodarczych na zdegradowanych obszarach oraz wzmocnienie rozwoju społeczno-gospodarczego i środowiskowego, a także podejmowanie działań wspomagających kulturę na wsi oraz usługi lokalne;
- b) przedsięwzięcia małej skali, obejmujące poprawę funkcjonalności, bezpieczeństwa i estetyki lokalnej przestrzeni, w tym wprowadzenie „zielonej” przestrzeni;
- c) budowa infrastruktury związanej z edukacją, wolnym czasem, sportem i rekreacją;
- d) wsparcie usług lokalnych o charakterze publicznym;

III. Zakresy tematyczne/cele EFS

9.2 Edukacja przedszkolna, podstawowa

Typy projektów:

1. Edukacja przedszkolna:

- a) Wsparcie polegające na poprawie dostępu do dobrej jakości edukacji przedszkolnej poprzez tworzenie nowych miejsc, w szczególności na obszarach występowania deficytów i potrzeb w tym zakresie, utrzymanie miejsc przedszkolnych i rozwijaniu jakości edukacji przedszkolnej, oferowanie zajęć dodatkowych, zajęć kompensacyjnych i wyrównujących szanse dzieci, rozwijanie kompetencji kadr, zwiększenie dostępu do specjalistów w zakresie wczesnej diagnozy (w tym psychologicznej, pedagogicznej, logopedycznej, zaburzeń SI).

2. Realizacja kompleksowych programów rozwojowych.

Poprawa jakości edukacji we wszystkich typach szkół i na każdym jej poziomie powinna uwzględniać wymagania stawiane przez nowoczesną, zieloną gospodarkę i potrzeby rynku pracy. Dlatego podniesienie jakości edukacji będzie realizowane w ramach kompleksowych programów rozwojowych szkół obejmujących m.in.:

- a) wsparcie uczniów w rozwijaniu kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy, społecznych i społeczno-emocjonalnych, w tym innowacyjnych, kreatywnych przedsiębiorczych, cyfrowych, w obszarze sztucznej inteligencji
- b) realizację działań społeczno-wychowawczych (w tym eko-edukacja oraz działania antydyskryminacyjne)
- c) działania więziotwórcze szkoły polegające na wzmocnienie relacji szkoła-nauczyciele-rodzice-uczniowie
- d) wsparcie w zakresie indywidualizacji pracy z uczniem. Istotne jest wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci, w tym zamieszkałych na obszarach wiejskich i o zróżnicowanych kompetencjach językowych (jęz. ang.).

3. Podnoszenie kompetencji i wiedzy nauczycieli, w tym nauczycieli świetlic szkolnych.

Wsparcie realizowane przez publiczne placówki doskonalenia nauczycieli, wzorowane na Szkołach Ćwiczeń.

4. Edukacja pozaformalna.

Wsparcie zajęć pozalekcyjnych służących rozwojowi kompetencji, umiejętności, uzdolnień, zainteresowań uczniów w tym m.in.: zgodnych z potrzebami rynku pracy, proinnowacyjnych, cyfrowych, pobudzających kreatywność itp.

Działania związane będą także z tworzeniem warunków do rozwijania zainteresowań i integracji uczniów oraz integrujących środowiska szkolne ze społecznością lokalną, aktywizujących uczniów i społeczności lokalne.

5. Edukacja włączająca.

Działania na rzecz edukacji włączającej mogą dotyczyć m.in. :

- a) wdrażania modeli takich jak Przestrzeń dostępnej szkoły
- b) podnoszenia kompetencji kadr w zakresie organizacji lub podnoszenia jakości edukacji włączającej
- c) usług asystenckich dla uczniów i innych działań sprzyjających zwiększaniu udziału dzieci/młodzieży ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi
- d) wsparcia zajęć specjalistycznych dla dzieci, uczniów z niepełnosprawnościami w środowisku przedszkolnym, szkolnym i pozaszkolnym (wsparciem specjalistycznym zostaną objęte także osoby z otoczenia uczniów).
- e) wsparcia prowadzenia działań mających na celu walkę ze stereotypami i zapobieganie dyskryminacji, m.in. wobec uczniów z niepełnosprawnościami, przez realizację np. szkoleń, wyposażenie w odpowiednie pomoce naukowe dla kadry pedagogicznej, materiały dydaktyczne dla uczniów.

9.3 Uczenie się przez całe życie

Typy projektów:

1. Wsparcie osób dorosłych w zakresie kompetencji lub umiejętności podstawowych realizowane poza Bazą Usług Rozwojowych.

Powyższe działanie możliwe będzie poprzez zastosowanie modelu „Ścieżki poprawy umiejętności” (upskilling pathways), w ramach którego zostaną zidentyfikowane i uznane posiadane już umiejętności oraz określone potrzeby edukacyjne i dalsze kształcenie/szkolenie.

Przedmiotowe wsparcie dotyczy wyłącznie nabywania kompetencji lub umiejętności podstawowych.

Informacje dodatkowe dotyczące 1 typu projektu:

Wsparcie skierowane do dorosłych o niskich umiejętnościach, wiedzy lub kompetencjach Osoby wykazujące znaczną lukę kompetencyjną będą mogły zdobyć bądź podnieść swoje umiejętności/kompetencje podstawowe poza BUR.

2. Wsparcie lokalnych inicjatyw na rzecz kształcenia osób dorosłych, w tym uniwersytetów III wieku (UTW).

Przewiduje się wsparcie w zakresie:

- a) wykorzystania istniejącej infrastruktury edukacyjnej, kulturowej itp. jako punktów animowania pozaformalnej edukacji osób dorosłych w środowisku lokalnym - na przykładzie Lokalnych Ośrodków Wiedzy i Edukacji (LOWE),
- b) tworzenia i działania uniwersytetów III wieku (UTW).

9.4 Usługi społeczne i zdrowotne

Typy projektów:

1. Poprawa dostępu do lepszej jakości usług zdrowotnych lub społecznych:

Wsparcie uzyskują projekty z zakresu rozwoju usług zdrowotnych lub społecznych na rzecz osób z kategorii wysokiego ryzyka socjalnego, seniorów, osób z niepełnosprawnościami, migrantów oraz innych osób wymagających wsparcia oraz ich otoczenie.

Wspierane będą usługi świadczone w bezpiecznych i niestygmatyzujących miejscach, w tym m.in. dziennych domach, ośrodkach wsparcia, domach sąsiedzkich.

Zakłada się rozwój usług opiekuńczych, szkolenia z zakresu zakładania miejsc opieki i świadczenia usług społecznych oraz wsparcie kadry i opiekunów faktycznych (nieformalnych) a także zwiększenie zasobów ludzkich do świadczenia usług oraz działania na rzecz zwiększenia atrakcyjności zawodów opieki długoterminowej.

Usługi będą świadczone w społeczności lokalnej.

Pokrycie kosztów transportu indywidualnego możliwe będzie jako element projektu oferującego usługi społeczne lub zdrowotne dla osób o ograniczonej mobilności.

2. Mieszkania wspomagane i chronione oraz dostosowanie mieszkań.

Podejmowane będą działania związane z tworzeniem i funkcjonowaniem mieszkań ze wsparciem, takich jak: chronione, wspomagane oraz inne rozwiązania łączące zapewnienie schronienia/mieszkania z dodatkowym wsparciem społecznym dla osób zagrożonych wykluczeniem mieszkaniowym w tym m.in. z usługami opiekuńczymi, asystenckimi, specjalistycznymi, terapeutycznymi oraz wsparcie mieszkalnictwa adaptowalnego. Powyższe wsparcie może być kontynuacją procesu usamodzielniania w ramach deinstytucjonalizacji (np. osób opuszczających DPS, zakłady karne, jako wsparcie doraźne w sytuacji kryzysu) bądź jako profilaktyka umieszczenia w instytucji.

9.5 Aktywizacja społeczna osób najbardziej zagrożonych wykluczeniem społecznym, budowanie lokalnego potencjału społeczeństwa obywatelskiego i zarządzanie strategią LSR

Typy projektów:

1. Integracja społeczna osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym m.in. poprzez:

- a) wspieranie/tworzenie miejsc integracji społecznej, umożliwiających wspólne spędzanie wolnego czasu w przestrzeni publicznej, zachęcających mieszkańców do uczestnictwa w sąsiedzkich spotkaniach i wspólnym działaniu na rzecz ożywiania przestrzeni publicznej m.in. klubów seniora, świetlic.

2. Aktywizacja społeczności na rzecz rozwoju lokalnego m.in. poprzez:

- a) wsparcie ułatwiające podejmowanie działań rozwojowych przy współudziale lokalnych partnerów publicznych, społeczno-gospodarczych i mieszkańców danego obszaru. Podejmowanie wspólnych inicjatyw na rzecz rozwiązywania problemów, odkrywanie i wyzwalanie lokalnego potencjału, współpracę samorządu z organizacjami pozarządowymi i firmami, realizację projektów odpowiadających na bezpośrednie potrzeby mieszkańców, wspólne pokonywanie barier związanych z oddaleniem od centrów rozwoju i niskiego poziomu jakości życia.

3. Wsparcie partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego, w szczególności organizacji pozarządowych m.in. poprzez:

- a) małe projekty realizowane bezpośrednio przez organizacje, w których wsparcie ukierunkowane będzie na zwiększanie uczestnictwa mieszkańców w życiu społecznym, zwiększenie mobilności i aktywności społecznej i rozwój lokalnych inicjatyw na rzecz

rozwiązywania problemów społecznych, w tym na obszarach najbardziej nimi dotkniętych, projekty z zakresu edukacji obywatelskiej; upowszechnianie form wolontariatu; rozwój inicjatyw budujących świadome i aktywne społeczeństwo,

- b) wsparcie bezpośrednie partnerów społecznych oraz organizacji społeczeństwa obywatelskiego, w tym organizacji pozarządowych, z zakresu rozwoju instytucjonalnego organizacji, w tym doradztwa strategicznego, poprawy jakości zatrudnienia, możliwości rozwoju pracowników, współpracowników, członków, wzmocnienia roli organizacji w dialogu społecznym,
- c) możliwość wsparcia regionalnych federacji, zrzeszeń, porozumień organizacji bądź centrów w celu wzmocnienia ich roli w budowaniu potencjału mniejszych organizacji funkcjonujących na danym terytorium bądź o podobnej specyfice działalności, dysponujących na danym obszarze wystarczającym potencjałem organizacyjnym do realizacji tego typu projektów,
- d) możliwe działania w skali subregionalnej mające na celu rozwój potencjału organizacji świadczących usługi w danym środowisku (m.in. poprawę jakości usług, możliwości ich realizacji, współpracy organizacji pozarządowych z JST), dostosowanych do specyfiki obszaru i wpływających na wyrównywanie różnic w terytorialnym dostępie do usług. Wspierane będą również działania w zakresie współpracy samorządów i instytucji realizujących działania lub projekty kompleksowe/zintegrowane. Komponentem projektu może być wypracowanie na danym obszarze modelu współpracy pomiędzy JST a organizacjami w kwestii realizacji usług publicznych.